

Мирољуб Јевтић*

ИСЛАМСКА СУШТИНА АЛБАНСКОГ СЕЦЕСИОНИЗМА И КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ СРБА

Сажетак

Албански сецесионизам који угрожава српску културну баштину на КиМ је по својој идеолошкој суштини исламски. Како ислам догматски захтева неравноправност немуслимана, по дефиницији се српско културно благо налази на удару. Та чињеница да иза албанског сецесионизма лежи ислам је код нас потпуно занемарена. Проблем се представља као деловање секуларног и антирелигиозног албанског национализма, што је нетачно. Због свега тога не схвата се каква судбина чека српску баштину на КиМ. Нигде у исламском окружењу немуслиманске енклаве нису успеле да опстану и полако нестају. Албански проблем који је одувек био исламски сада се све више радикализује и претвара и у антиалбански, у мери у којој се албанско питање представља као секуларно. Самим тим јасно је каква судбина може да задеси српско културно благо и заједницу.

Кључне речи: Српско културно благо, албански сецесионизам, исламска суштина, претња, политикологија религије

* Уредник часописа Политикологија

Сваки политички проблем, исто као и свака болест, могу се решити или излечити само ако је правилно одређен узрок болести, односно дијагноза. Како је албански сецесионизам на КиМ главни узрок угрожавања српске културне баштине на том простору, јасно је да се она може заштити, само ако се сецесионистички процес спречи. Да би се тај покрет спречио потребно је разумети његове узроке, јер тек када се схвате узроци проблема могу се применити успешне мере за решавање проблема. Исто као што се у медицини прво мора одредити тачна дијагноза да би се после преписали прави лекови.

Са те тачке гледишта види се да целокупна српска наука, публицистика и политика, скоро без изузетка, о албанском сецесионизму говоре следеће. Говоре да се тамо ради о изразито секуларном и антирелигиозном националистичком покрету који тежи да уједни све Албанце у једну државу. Резултат такве политике би се по логици ствари завршио на границама такозване Велике Албаније и самим тим би престао албански сецесионистички покрет и непријатељске активности које он спроводи. Географска граница такве Велике Албаније се завршава негде између Ниша и Прокупља на северу и негде источно од Лесковца, који постаје део те државе. Или у још оптимистичкијем виђењу албанског националног покрета то се ипак завршава негде између Ниша и Алексинца, а даље на север не иде.¹ То значи да би остатак Србије после тога био остављен на миру.

Истовремено то би значило, да ако је у питању националистички изразито антирелигиозни покрет, како нам говоре наши стручњаци за албанско питање, да би тај покрет требало да буде против уништавања српских цркава и манастира на КиМ. Зато што су они изразити примери средњовековне црквене уметности, а како у држави Албанији живи и 20% православних Албанца, онда би те цркве као споменици православне културе могли да буду узети као албански, исто као што се џамије које су градиле Османлије узимају као примерци албанске исламске уметности.

1 http://search.yahoo.com/search;_ylt=Avaay9k5k.TxXvv.wVafEdubvZx4?fr=yfp-t-900-s&togglе=1&cop=mss&ei=UTF-8&p=great%20albania%20map (Доступно 1.8.2013)

Међутим, сваки минут видимо да није тако. Мада Албанци, када говоре о Дечанима, Грачаници,² итд. истичу како су то биле цркве које су њихови преци градили, а Срби само преуредили, сваког дана нападају и уништавају те објекте на које се позивају као своје. У исто време никада нису напали нити уништили ни једну џамију. Нису то урадили ни у време најдебљег формалног атеизма у СФРЈ, када су се све њихове партије називале марксистичко-лењинистичким. Када су се представљали као продужена рука комунистичке партије Албаније која је прогонила религију. Напротив, сво то време представљају се као комунисти који осуђују религије, живели су као муслимани. Хранили се као муслимани, обрезаивали се и сахрањивали по верским обредима. О томе нам је интересантан запис оставио Западњак Хартмут Алберт, који је посетивши Космет за време постојања комунистичке Албаније, као симпатизер тога политичког пројекта описао како његов домаћин, који се представљао као следбеник Енвера Хоџе у својој кући живи по исламским обичајима. Као закључак зашто је то тако он каже да је то резултат љубави за Албанију, али да ислам уређује унутрашње односе, без обзира на причу о атеизму.³

Дакле прича може да буде управо супротна. Јер ако је тачно ово што каже Хартмут Алберт, ако се ради о исламу онда то сасвим мења ствар. Јер ако је у питању исламски проблем то онда значи да нема идеје Велике Албаније. Односно да је Велика Албанија само етапа у остваривању исламских циљева. А исламски циљеви су планетарни. За њих је свака појединачна држава неважна. А самим тим и Велика Албанија, која је само етапа ка освајању света. У нашем случају, то значи да давањем Ниша Албанцима ништа не би смо спречили. Јер ће они одатле кренути на Београд, да би са осталим муслиманима допрли до Беча, Берлина, Лондона, Вашингтона...

Просто је невероватно како у условима оволике приче о планетарном исламском политичком пројекту ником, ко има озбиљне позиције у власти Србије и скоро ни једном на-

2 <http://www.pressonline.rs/info/drustvo/267102/albanska-istorija-visoke-decane-podiglo-albansko-pleme-.html> (Доступно 1.8.2013)

3 *Studies on Kosova*, ed Arshi Pipa et Sami Repishti, Boulder east European monographs, Columbia University Press, New York, 1984.

учнику, није пало на памет да барем размотри ову могућност и да ту потраже одговор каква је будућност културне баштине Срба на КиМ, али и свугде другде. Али исто тако, каква је будућност Срба уопште. Него сви упорно понављају причу о секуларној и изразито антирелигиозној Великој Албанији.

Аутор ових редова, је на жалост једини изузетак који је од почетка своје научне каријере покушавао да покаже да је прича коју је изнео Хартмут Алберт тачна и у томе мислимо да смо урадили сасвим довољно за једног човека. Што је посебно важно имали смо заиста велики простор да те идеје изложимо и да позовемо јавност да их узме у разматрање.⁴ Али упркос томе резултати су, данас после 27 година напора ништавни. Мислимо да је веома важно да објаснимо откуд је потекло такво наше опредељење. Аутор ових редова је одрастао у Прокупљу, граду близу КиМ. У време нашег детињства сви смо се грејали на дрва. С јесени, када би се дрва купила, градом су шпартали неки чудни људи које до тада нисмо сретали. Ми смо до тада знали конфекцијски обучене грађане и сељаке у сукненим или пртеним оделима са шајкачама који су послом силазили у град. Ови сезонци који су никли ни откуд били су нешто сасвим супротно. На главама су носили беле округле капе и око њих увијене чалме. А на раменима су носили справе за сечење дрва и улазили у дворишта нудећи своје услуге. Ми дечаци, који још нисмо ишли у школу, нисмо могли да одолимо да не питамо своју старију

4 На пример први велики јавни наступ имали смо у некада веома читаној ревији „Дуга”, која се штампала у више од 100.000 примерака и читала широм Југославије. Аутор ових редова је ушао у јавност преко Дуге својим првим јавним наступом у томе листу у форми Интервјуа 3.5.1986. На, за тадашња схватања о атеизму Албанаца, скандалозно питање: „има ли ислам утицај на албански сецесионизам” одговорили смо отприлике да кад се из албанског сецесионизма извуче ислам да ће остати корице, као када се из уџбеника физике извуче математика. Затим смо објавили велико истраживање рађено за Министарство науке. Наслов истраживања је био „Ислам у идеологији албанског национализма”. То истраживање је ишло 16 дана у Политици као фељтон од 30.12.1988. до 14.1.1989. Политика је тада имала тираж од више стотина хиљада примерака. Дакле тај фељтон рађен најозбиљнијом научном методологијом видео је свако. И он је поручио да је цела слика о албанском сепаратизму погрешана, јер искључује ислам. О томе се фељтону веома позитивно изразио блаженопочивши патријарх Герман у „Новостима”, које је опет читала читава Југославија. И ништа није вредело. Слика се ни до данас ни за јоту није променила. Зато што су сви остали аналитичари и даље тврдили а и сада 2013. тврде да се ради о покрету који је изразито секуларан.

браћу и сестре који су ти, од наших комшија и сељака тако различити људи. Одговор је био: „То су Шиптари”. Следеће питање било је: „Ко су то Шиптари?”. Одговор старије браће се сводио на: Шиптар купује жену, не пије ракију и не једе свињетину. И на томе се завршило. Нико није спомињао да они говоре други језик, да су друга нација итд. И време је прошло а таква слика о Албанцима је остала. А све те особине које су те „Шиптаре” разликовале од нас, касније сам сазнао, нису имале никакву везу са нацијом. Све те особине биле су особине муслимана. Сваког муслимана без обзира где живи у Призрену или у Каиру. Дакле ни за кога, то што су они посебна лингвистичка и етничка група није било важно. Све оно што је било важно и што их је у битним стварима делило од нас било је везано за ислам. Али ни ми деца, нити старији, то нисмо умели да разлучимо. Па смо називајући их етничким именом у ствари о њима говорили као о муслиманима.⁵

Када се касније албанско питање подигло на ниво важног политичког проблема и када се почело говорити о његовим коренима, сви они који су важили за научне и политичке ауторитете су истицили, да када се о религији ради, да она у албанском бунту не постоји. Аутор ових редова је одмах видео да то није тачно, јер није могуће. Зато што све оно што Албанце дели од Срба јесте традиција заснована на исламу или ислам као вера. Јер они, кад год би били у српској средини, говорили су српски, значи језичка баријера је нестала, али обичаји су били дијаметрално супротни и искључивали су се па нису дозвољавали сарадњу. Тако се голим оком видело да је то главни извор незадовољства Албанаца. Јер они своју исламску културу у једној секуларној и доминантно хришћанској заједници нису могли да испоље. Замислите психологију човека коме се свињско месо гади, кад се нађе у војсци или мора да једе у ресторану где је све или спреmano од свињског меса или је коришћена свињска маст или је по-

5 Били смо четврти или трећи разред основне школе. У некој новини се појавио текст о фотографу из Бијељине који је снимао вестерн филмове. Фотограф је имао неко типично муслиманско име. Презиме се завршавало на ић. Мој друг, који је то прочитао, ми је рекао „гледај овај босански Шиптар прави каубојске филмове”. Дакле нама се урезало у главу да је сваки муслиман Шиптар.

суђе претходно коришћено за свињетину. Замислите неког коме се стално повраћа од хране коју мора да једе. А мора јер ће умрети од глади. Чак и кад купи пилећу саламу у продавници, нож којим је она сечена претходно је секао шунку. А поготову замислите неког ко је на ислам прешао да буде господар хришћанима, како их ислам учи. А сада мора он да се прилагођава условима живота у којима је равноправан, али му та равноправност смета. Јер не жели да буде равноправан него доминантан.

То се најбоље види на примеру Турске. Турски министар иностраних послова Ахмет Давутоглу је изјавио: „Више је Албанаца који живе у Турској, него у Албанији!”⁶ Што је посебно важно ти Албанци су мерено правима мањина најобесправљенија албанска мањина било где у свету. И ту је централна тачка проблема. Албанци су у великом броју примили ислам, како ислам не познаје појам нације у модерном смислу те речи него гради политичку заједницу на вери, то су Албанци са пријемом ислама постајали браћа у вери Турцима. Тако да су се у потпуности уклопили у некадашње османско, а сада у турско друштво. За њих је то отаџбина иако се у Турској постепено топе и нестају. И нико се од њих не буни због тога.

Дакле немогуће је да народ, у овом случају албански, народ који је импрегниран исламом, исламом који је битно политичка религија у свему остаје муслимански, само у политици не! А сви су такозвани научници говорили да је то тако и то људи, које нам годинама представљају као врхунске стручњаке за ислам. Тако је на пример у најпресуднијим тренуцима, пред распад СФРЈ, када је требало дати праве информације, следеће објашњење дао Дарко Танасковић кога представљају као највећег стручњака за ислам у Србији. Он је у ауторском тексту за, тада, веома угледни НИИ, дакле без могућности да су му новинари нешто додали или да су га погрешно интерпретирали написао следећу ствар о албанском политичком покрету: „Дају ли нам чињенице, ако их свестрано и објективно одмеримо, право да југословенство наших муслимана прогласимо за неку врсту кетмана, из ко-

6 <http://www.nspm.rs/prenosimo/obnovicemo-otomanski-balkan.html?alphabet=l>
(Доступно 1.8.2013)

јег они сада, проценивши да је куцнуо час, излазе отворено и ступају у борбу на Алаховом путу и то опет на Косову? Потписник ових редова убеђен је да не и такво своје убеђење је сваком погодном приликом истицао...”⁷ Како видимо не само да неће да учествују у борби на Алаховом путу - цихаду него се не може сумњати ни у њихово југословенство. При томе се из наслова види да се ради баш о односу „Ислама и Косова”.

Са друге стране ми, како се види, полазимо од сасвим супротне позиције да је проблем КиМ битно исламски. Самим тиме се то важно питање премеће у питање односа религије и политике, а тим се предметом бави политикологија религије као једна од најмлађих дисциплина у систему политичких наука.⁸ Питање које би се могло поставити је следеће: како је могуће да се чињеница да је албанско питање суштински исламско не види од стране практично свих наших аналитичара. Одговор на њега није посебно тежак. Ради се о томе да су наши аналитичари здраво за готово прихватили слику о Албанцима и њиховим политичким пројектима коју о себи шире сами Албанци.

Та прича се састоји у следећем. Албанци говоре да су јединствен народ, који не дели ништа када су заједничко порекло и језик у питању. Чињеница да припадају трима различитим верама, које догматски искључују једна другу је утицала да Албанци како сами кажу, будући да су им порекло и језик најважнији, одбаце религију и да малтене постану атеисти. Јер је верска индиферентност услов да разлике које намеће вера буду превазиђене. Дакле Албанци кажу да су будући свесни снаге свога порекла и снаге свога језика одбацили религију у име националног јединства. А то је посебну димензију добило у време Енвера Хоџе када је религија била забрањена.⁹

7 Дарко Танасковић, „Наша тема ислам и Косово - Радикали против Југославије“, *НИИ*, 8.4.1990, стр. 10-14

8 Мирољуб Јевтић, „Political Science and Religion”, *Политикологија религије*, бр. 1/2007.

9 Више о томе у Мирољуб Јевтић, *Албанско питање и религија*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2011. стр.15. Ова монографија је настала из поменутог истраживања и једна је од два једина наслова на српском језику који албански проблем третирају као религијски. А оба је написао аутор ових редова. Други наслов је *Шинтари и ислам*, а то је само мање раз-

Ту причу коју су Албанци о себи ширили, српски аналитичари су прихватили здраво за готово и то је трајна чињеница. На њу је насео и Вук Карацић. Он каже: "Арнаути су у овој ствари за нас још ближи и приличнији примјер него и Мађари и Нијемци: њих (Арнаута) има и Римског (а може бити гдјешто и Грчкога) закона, па се сви зову Арнаути, И да речемо да се између себе мало мрзе, али према другијем народима живе као браћа, И као да су сви једнога закона, И један би од њих Турскога закона убио десет правијех Турака за једног Арнаутина макар кога Хришћанског закона, као што би Арнаутин Римскога закона убио десет Талијанаца за једнога Арнаутина Турскога закона".¹⁰ Чињеница да су сви албански говорећи људи имали осећање да припадају једној нацији је, по албанским причама, родила национални покрет у 19. веку који је кренуо у борбу за стварање етничке Велике Албаније. И ово што видимо сада требало би да буде завршница те приче.

Дакле, албанска прича каже, створила се у 19. веку албанска нација која је родила албански национализам. Нација која окупља све Албанце без обзира на веру. Стварност је у ствари потпуно друкчија. Албанска етничка секуларно и антирелигиозно профилирана нација, а само таква може да буде, не постоји ни данас а камоли у 19. веку. Али шта постоји у вези са нацијом. Постоји албански национални и нацио-

---

вијена форма претходне. Дакле ради се у основи о истом тексту. Само што је овај први проширен новим информацијама.

- 10 Овде цитирано према Вук Стеф. Карацић, *Етнографски списи*, Просвета, Београд, 1972, стр. 32. Из поменутог цитата се види да Вук вели да су Албанци исламске и римокатоличке вероисповести и да има понешто православних. Не знамо да ли су Вуку у моменту писања тога текста фалили подаци, али православаца међу албанским хришћанима има два пута више него римокатолика. То казују сви пописи и процене и старе и нове. Од нових видети нпр. 2005 *The New York Times Almanac*. Тамо стоји да су верске пропорције у Албанији следеће: 70% муслимана; 20% православних; 10% римокатолика. Или је можда Вук био добро обавештен? Јер се национална структура тих православних и данас тешко да утврдити и омеђити ко су међу њима Албанци, ко Грци а ко Цинцари? Утолико је то било теже у првој половини 19-тог века, када су православни становници данашње Албаније здушно подржавали грчки национални устанак, учествовали у њему и дали Грчкој велики број хероја и државника. Некада веома познати француски историчар Пинон Рене је писао да је, чак и чувени Теодорис Колокотронис чији споменик краси један атински трг, и чија је фотографија била на грчкој новчаници од чини нам се, 5000 драхми, био Албанац. О томе видети у Pinon Rene, *L'Europe et la jeune Turquie*, Paris, 1911, стр. 308.

налистички дискурс, који шире интелектуалци и политичка елита. Националистички дискурс који широке масе не прихватају, али су је прихватили скоро сви српски аналитичари и политичари. И поставили су потпуно погрешну дијагнозу. Самим тим су одредили погрешне лекове. А резултат видимо данас.

Дакле, нема јединствене албанске нације, самим тим не постоји ни албански национализам. Албанци су подељени на три верске заједнице, па чак и на четири ако се шире гледа. Прво се деле на хришћане и муслимане. Затим се хришћани деле на православце и римокатолике, а муслимани на суните и припаднике дервишких редова. У самој држави Албанији се процењује да је однос сунита и припадника дервишке бектешијске исламске заједнице 2:1. Дакле цени се да је број бектеша чак једна трећина свих муслимана у држави Албанији.¹¹ Значи да би се начинила јединствена албанска нација потребно је да све три верске заједнице, односно четири, предност дају етничком над религијским. Како је религија толико поделила народ да су они чинили три засебне целине, па чак и четири ако узмемо бектеше, ваљало је наћи нешто што би им било истоветно и што би их ујединило. Колико је религија поделила народ најбоље се види из вапаја, који је своме верски подељеном народу упућивао један од делатника на пољу национализма, бектеш Наим Фрашери који говори: „Сви смо ми браћа исте крви и језика. Не реците: Турци и Ђаури (кјафир, неврјерник) не реците то никад”.¹² Већ из тога произилази да Вук није био добро информисан и да су албански хришћани итекако називали Турцима, своје муслиманске сународнике. Због тога један други делатник на пољу националне ренесансе, римокатолик Васа Пашко каже: „Не обраћајте пажњу на цркве и џамије, јер вјера Албанаца јесте Албанство”.¹³ Још један детаљ ће помоћи да се схвати зашто су српски аналитичари, када говоре о Албанцима, узимали здраво за готово да је Албанцима нација важнија од вере. То је национално име. Сетимо се цитата Вука Караџића о називу Арнаути, који користе сви Албанци.

11 Исто.

12 Корм Жорж, *Мултиконфесионалне заједнице*, Свјетлост, Сарајево, 1977, стр. 273.

13 Исто.

Кад се рецимо ради о Србима, велика већина средње-вековних Срба је задржала православну веру, самим тим и етничко име - Србин. Они Срби који су променили веру и постајали муслимани, су желећи да затру везу са српским коренима бежали као ђаво од крста од српског имена. На руку им је ишло то што османска држава, као исламска, није била заинтересована за нацију, па је појам Турчин имао значење муслиман. Они су били муслимани па су могли бити тако и Турци. Иста је прича са онима који су прелазили у римокатолицизам, они су се претапали у верски идентичне Хрвате и Мађаре. Код Албанаца је ситуација била обратна. Тамо је маса прешла на ислам. На северу Албаније су концентрисани скоро сви римокатолици, а у време османског царства Космет и Западна Македонија су чинили јединствени политички простор са данашњом Албанијом. Тамо римокатолици нису представљали више од 5% становника. Тако да је 95% Албанаца било исламске вере. Значи рећи да си Албанац значило је да си муслиман. Зато су римокатолици мада и сами Албанци бежали од имена Албанац и представљали се просто као римокатолици, да не би као Албанци били поистовећени са муслиманима. Карактеристичан је у томе смислу запис Албанца римокатоличког скопског надбискупа Матије Масарека (1758-1807): „Данас, наставља надбискуп 1767, сваки је закутак препун ‘проклетих потурчених Арбанаса, разбојника и убица, који се међу собом крве и католицима чине насиље’. Није давно, каже, како су Арбанаси ради пљачке побили више од 30 католика”¹⁴

Дакле један врхунски албански интелектуалац нам јасно каже да су само потурчени Арбанаси Албанци. Не зато што римокатолици то нису, него зато што сви под појмом Арбанас подразумевају муслимана. Како су и римокатолици Албанци, али не желе да буду поистовећени са муслиманима они се просто представљају као римокатолици. Зато је за сваког Албанца тада назив Шиптар, Арнаут, Арбанас или Албанац било једнако муслиман. Дакле овај етноним се везивао пре свега за муслимане. Колико је то раширена појава, до данас, види се из извештаја који је после борби за ослобођење

14 Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље 16-19 века*, Београд, 1950. стр. 658-660. Овде преузето од Димитрије Богдановић, *Књига о Косову*, САНУ, Београд, 1986, стр. 90-91.

Ђаковице писао у Другом светском рату, формални комуниста а суштински албански националиста, високи функционер СКЈ Фадиљ Хоџа. Дакле он који се бори за, од вере ослобођену и изнад вере формирану, албанску нацију, описујући резултате борбе за Ђаковицу каже: „У овој борби ... је изгинуло много шиптарских милиционера и пуно католичких цивила”.¹⁵ Шта се може закључити? За њега, антирелигиозног националисту, римокатолици нису Албанци, односно Шиптари, како их он назива, већ само римокатолици. А шта су „шиптарски милиционери” по вери него муслимани. Дакле и за њега муслимана, исто као и за римокатолика Матију Масарека, Шиптар односно Албанац једнако је муслиман, а римокатолици очигледо нису Албанци иако не могу бити ништа друго. И ту су српски истраживачи начинили грешку. Исту онакву какву су учинили кад су средњовековни појам Турчин поистоветили са етничком припадношћу. Тако су амнестирали босанске муслимане за злочине над Србима, јер су их називали Турцима, па су ти зулуми приписивани Турцима у етничком смислу. А зулуме су како смо рекли чинили управо „Турци” из Босне и Рашке области који не знају никакав други језик него ли српски.

Дакле, појам Албанац који формално јесте национални и који одваја веру од нације је у овом случају био управо супротно томе. Он је у себе обавезно укључивао веру тј. ислам. Тако да кад год су Албанци говорили о својој нацији они су укључивали ислам. Чак и кад су били комунисти као Енвер Хоџа. Јер ислам није само теологија већ и историја и традиција. Дакле Албанци када би говорили о својој нацији користећи секуларне симболе мислили су и на ислам. А Срби који су то прихватили, не видећи директно помињање ислама, су ове појмове узимали као секуларне па чак и као антирелигиозне. И тако се формирала слика о Албанцима и албанском покрету као антирелигиозном. Са друге стране прокламовањем муслиманске нације у Босни се о босанским муслиманима, и кад су атеисти, говорило као о муслиманима, и то је хтели или не укључивало религију. Тако се десио парадокс. Кад год би се неко трудио да схвати како ислам функциони-

15 Зборник НОР 1/19, документ бр. 62, овде цитирано према *Борба*, Београд, 26.2.1988, стр. 7.

ше у СФРЈ увек су га упућивали на БиХ а никад на Космет. А прави и дубоки ислам је увек био на Космету. Сами босански муслимани без размишљања признају да је ислам међу Албанцима увек био јачи него међу њима.

Полазћи од старе народне „с ким си такав си” логично је да су највећи муслимани међу муслиманима српског језика они који живе са најрелигиознијим муслиманима - Албанцима. Али говорећи ко је више религиозан председник СДА за Космет Нуман Балић вели: „Мислим да Косово има нешто већу исламску свијест (него остале средине) код сједења, понашања, сунет”.¹⁶ Или рецимо Адил Зулфикарпашић, некада потпредседник Алије Изетбеговића: „Они су наша браћа у вјери (Албанци прим М.Ј.) Они су велики вјерници. Они су тако сачували структуру породице, да јесте права исламска породица”.¹⁷ Дакле и за њега је Албанац једнако муслиман. То је дакле у другој половини 20. века. А многи српски научници верују Албанцима кад говоре да су формирали нацију већ у 19. веку и да је Призренска лига националистичка организација.

Али то је била празна прича која није праћена политичком праксом. Било је тада албанских интелектуалаца, које смо већ споменули, који су говорили о потреби стварања нације, али народ то није прихватио. Зато нема масовних албанских покрета за борбу против османске власти какви су рођени у Србији, Црној Гори, Бугарској и Грчкој. Нема таквих покрета јер је већина Албанаца муслиманске вероисповести. За њих је османско царство отаџбина. Јер као муслимани имају верски задатак да воле ту земљу и да је прихвате као своју. Јер она није турска, она је исламска држава и припада свим муслиманима. То је време када нема ни Турака у етничком смислу. Сва популација муслиманске вере без обзира кога је порекла ту државу прихвата као своју. Када би се против ње побунили напали би Алаха, напали би на Мухамеда. „Прва Призренска лига” је управо супротно од оног што се о њој говори. То је панисламска организација. Она је антиалбанска организација. Јер има за циљ да никада не дозволи да се Албанци отцепе од султана. *Баи тако антиал-*

16 *Муслимански глас*, 12. јули 1991

17 *Arabia*, The Islamic World Review, Islamic press Agency office, Crown house, Crownelane East Burnham.N.R Slough Buck, England, br. 32.

банска организација. Она тежи очувању царства. Њен статут „Карарнаме” управо то и каже у члану 2: „Наша најискренија намера јесте да се очувају империјална права нашег господара и недодирљивост његовог величанства султана”.¹⁸ Али је тачно и то да данас, сви који говоре о албанским правима траже да вилајети које је тада, од балканских савезника, тражила „Призренска лига” чине основ Велике Албаније. Али Лига тада није тражила независност тих крајева, већ је хтела вечити опстанак османског султаната. То је поента.

Елем није дошло до стварања албанске нације, а самим тим ни до национализма, што је у принципу први корак ка националној држави. Овде се десила обрнута ствар. Услед стицаја међународних околности који су крунисани балканским ратовима, Албанцима је била пресечана веза са султаном и халифом. А велике силе, пре свега Аустроугарска и Немачка, које нису хтеле да се Србија и Грчка прошире, су направиле Албанију. Тако је створена држава која је требало да буде национална, али без нације. Муслимани су хтели да се врате под власт Истанбула. Видела се та, за сваку нацију незамислива ситуација. Независна Албанија постоји 2 године. И уместо да су срећни што су се ослободили окупације, муслимани из централне Албаније дижу масовни устанак 1915. године. „И како сами албански историчари Путо и Поло веле претварају тај устанак у устанак исламских верских фанатика. Као основни циљ за који гину, побуњеници истичу жељу да се одрекну националне независности и да се опет врате под власт свога верског вође - халифа, који је истовремено османски султан. Та је одлука донета на скупу у граду Круји поменуто 1915. године”.¹⁹ На челу устанка налази се шејх (поглавар) дервишког реда меламија Хаџи Ћамил. Са друге стране православци би да се уједине са Грчком. Била је створена и влада Северни Епир.²⁰ Римокатолици окружени муслиманима су једини хтели независну католичку државу.

18 http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.albanianhistory.net%2Ftexts19%2FАН1878_2.html&date=2011-02-19 (Доступно 3.8.2013)

19 Pollo Stefanak, Arben Puto, *Histoire d'Albanie des origines à nos jours*, Roanne, 1974, стр. 187. Овде цитирано према, Мирољуб Јевтић, *Проблеми политикологије религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2012. стр. 160.

20 Pollo Stefanak, Arben Puto, *Histoire d'Albanie des origines à nos jours*, Roanne, 1974. стр. 185.

Став католика према албанској нацији види се из чињенице да су они хтели да се отцепе од државе која се звала Албанија. Дакле не од Турске него од Албаније. Зато су прогласили „Републику Мирдита”. Тиме су показали какав им је став према јединственој Албанији и албанској нацији, коју су доживљавали као муслиманску и непријатељску. Али они су били мали и немоћни да то реализују. Покушај Ђона Маркуа (1861-1925) вође римокатоличког племена Мирдита да прогласи независну државу је трајао од 17. јула до 20. новембра 1921. године кад је била срушена нападом албанске владе.²¹

Тада, после првог светског рата, када је створена држава која је требало да припада албанској нацији, где вера није важна, почиње по први пут да се озбиљније ради на стварању албанског национализма. Тек тада се појављују праве идеје Велике Албаније. Зато што је много албанскофона остало изван граница нове државе. Али су они скоро сви били муслимани. Османска царевина је пропала, халифат као репрезент ислам укинут, Турска је постала секуларна и антиисламска на неки начин. Тако да је било какав покушај уједињења са Турцима био осуђен на неуспех јер то сами Турци тада нису хтели. Албанија је била приморана да сама настави посебан живот. Тада Албанци муслимани почињу говорити о угроженим правима њихове нације која је подељена и јављају се анексионистичке тежње од стране Албаније и сецесионистичке од стране Албанаца у краљевинама СХС и Грчкој. Али и једна и друга тежња су искључиви захтеви муслимана. Нормално има ту увек и по који православац или римокатолик, јер албанска прича постоји. Али огромна маса хришћана је против тога. Они су против тога јер су свесни да би са уједињењем са Албанцима муслиманима из краљевина СХС и Грчке од трећине спали на 10-15%, дакле били безначајна мањина. Али Албанци муслимани гурају ту политику говорећи о нацији, која формално мисли на све Албанце без обзира на веру, а српски аналитичари те податке узимају здраво за готово и кроз занемарују ислам као озбиљну чињеницу. Да ли је ово тачно или није, најбоље показује шта сами Албанци римокатолици мисле о Албанији у садашњим границама а још више шта би мислили о великој. Албански историчар Вирон Кока

21 <http://www.gjonmarkagionifund.org/markagjoni.html> (Доступно 3.8.2013)

анализирајући ставове римокатоличких свештеника према нацији, у периоду између два светска рата, каже: „Католици су сматрали муслимане хордом примитивних Азијата лишених националног осећања и недостојних да буду обухваћени албанском нацијом”.²² Као резултат тога католички теолог Ђерђ Фишта је предложио да се Албанија подели на Северну католичку, централну муслиманску и јужну православну.²³ Дакле не само да нема Велике јединствене Албаније у римокатоличким плановима него нема ни јединствене Албаније уопште.

Дакле тада се заиста мисли на неку Велику Албанију, али муслиманску Велику Албанију, јер нема јединственог исламског света. Али ни тада се то не прихвата као трајна чињеница. Верни муслимани не могу никада прихватити да их је Алах заборавио и верују да ће се једног дана створити претпоставке за уједињење исламског света. То се јасно видело у току Другог светског рата када је створена „Друга призренска лига”. Дакле тада Косметом и Албанијом владају Немци и Италијани, нема Турске а Албанци формирају „Другу призренску лигу” за коју Албанац Синан Хасани вели да је верски покрет муслимана чији је основни циљ стварање верске државе.²⁴ Нормално формално је руководство Лиге говорило о Албанизму, али је скривени циљ, како вели Хасани, била исламска држава. А она је по дефиницији одговарала и Турцима и Арапима, али не и Албанцима хришћанима.

Колико је пројекат Велике Албаније неодвојив од ислама најбоље се види на основу историје Албаније после Другог светског рата. Енвер Хоџа по свему судећи радикални атеиста, али не из марксистичких већ националистичких побуда, како вели немачки аналитичар Бернارد Тенес,²⁵ је укинуо религију. Али он је укинуо верске заједнице и веронауку, али није укинуо историју везану за религију. Напротив као доминантна али ретуширана Албанијом је владала култура

22 Кока Viron, „L'Ideologie reactionaire du clerge dans l'annees 30 du XX sciècle », *Studia Albanica*, br. 1/1969. Tirana.

23 Исто

24 Хасани Синан, *Косово, истине и заблуде*, Загреб. Кока Viron, *L'Ideologie reactionaire du clerge dans l'annees 30 du XX sciècle*, *Studia Albanica*, br. 1/1969. Tirana, 1986, стр. 113.

25 Маровић М, „Корени национализма у Албанској партији рада и њена опседнутост југословенским синдромом“, *Идеје*, 5-6/1987. Београд.

албанских муслимана, хришћани су били само икебана. Комунистичку партију Албаније су формирали хришћани, али су сви они, ликвидирани и партију су преузели муслимани. Да би се очувао привид равноправности на одређена контролисана места довођени су хришћани. Али су они били само украс без значаја.²⁶ Када се радило о борби за остваривање националистичких циљева Енвер Хоџа, који је у Албанији забранио практиковање вере се у СФРЈ ослањао на дервишке редове.²⁷

Да иза свега стоји ислам у овој или оној форми показало се после рушења комунизма у Албанији. Религија и верске заједнице су обновљене. У Србији и Македонији је бучно сецесионистички покрет. Дошло је до рата 1999. године. А иза албанске побуне на КиМ стали су само муслимани.²⁸ Причали су о правима Албанаца али су се борили само за Албанце муслимане. Зато су Албанци хришћани, нарочито православци одбили да ту борбу прихвате као своју. У то време Албанијом је владала социјалистичка партија којом су доминирали православци. Какав је њен однос према рату на КиМ 1999. године био најбоље показује став једне француске аналитичарке: „За Социјалистичку партију, јужњачку и православну, рат на Косову није њихов рат. То је рат муслимана који они не разумеју”.²⁹

Ствар је посебно ескалирала развојем слободе религије. Међу Албанце почињу да продиру вахабити³⁰ и то у огромном броју. Према тврдњи бечког листа „Стандард”, ове 2013. године се број конзервативних муслимана цени на око 50.000.³¹ А то су две и по нацистичке дивизије. Јер су нацистичке дивизије бројале око 20.000 људи. При томе треба имати у виду да се ту мисли само на одрасле. А сви из њихових бројних фамилија су са њима. Ови муслимани наступају

26 Јевтић Мирољуб, *Албанско питање и религија*, исто.

27 Хасани, исто, стр. 160.

28 Драган Новаковић, „Исламска заједница у функцији остваривања албанских националних интереса“, *Политикологија религије*, бр. 1/2007.

29 Xavier Bougarel et Nathalie Clayer, *Le Nouvel Islam balkanique: Les musulmans, acteurs du post-communisme 1990-2000*, Paris, 2001. стр. 172.

30 Оливер Потежица, „Вахабити придошлице на Балкану“, *Политикологија религије*, бр. 1/2007.

31 <http://derstandard.at/1358304927258/Radikaler-Islam-als-tickende-Bombe-im-Kosovo#forumstart>

изразито антиалбански. Они агресивно нападају све Албанце хришћане. „Током Рамазана, радикални косовски имам Шефкет Краснићи одржао је проповед на скопском стадиону ‘Чаир’, привукавши неколико хиљада људи. Он је шокирао земљу својом осудом Мајке Терезе, која је рођена на подручју Скопља и коју многи сматрају светицом. ‘Њој је место у сред пакла, зато што није веровала у Алаха, пророка и Куран ... Чак и ако је веровала у Бога, њено веровање је било непотпуно са недостацима. Бог не прихвата такво веровање‘.³² Ваљда је сада свима јасно какав је став муслимана Албанаца према католицима исте народности? Муслимански Албанци су се обрушили и на икону албанског национализма Скендер-бега. Један албански муслимански писац каже за Скендер-бега да је сумњивог албанског порекла, односно да није сигурно да је уопште Албанац.³³ То све због тога јер је Скендербег напустио ислам, што је највеће светогрђе у исламу. Горе него неверништво.

Однос овог дела Албанаца према другим Албанцима најбоље је описао албански исламски писац Зекерија Идризи. Текст се појавио у веома угледном дневном листу из Приштине, који се зове „Коха Диторе“. Редакција аутора представља као исламског коментатора. То нас обавезује да обратимо пажњу на то што он, као Албанац и стручни познавалац ислама, каже о вахабизму у једном од најутицајнијих дневних листова на Косову. Идризи каже: „Оклевао сам да дотакнем феномен нашег албанског вахабизма и вахабита (ако они могу бити названи Албанцима) који су у прошлих 20 година пустили корење у наше илирско-дарданске-албанске земље. Оклевао сам због простог разлога јер сам мислио да Вашингтон, да Бушова администрација, обрађују тај проблем. Али феномен вахабизма је добио широке и аларманте размере у свим албанским земљама и у албанској дијаспори на Западу. Они су видљиви свуда са својим ексцентричним дугим брадама, азијским облачењем, кратким панталонама, женама покривеним црнимом (што подсећа на словенске православне монахиње) и са екстремно вулгарним речником.“^{33,34}

32 Тренд “вахобија” повећава забринутост у Македонији: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/sr_Latn/features/setimes/features/2010/09/22/feature-02,22/09/2010

33 <http://www.zeriislam.com/artikulli.php?id=996>

34 Idrizi Zekeria, „Danger! ‘Wahhabis’ on the march in the Albanian lands“, *Koha*

Ови вахабити су се обрушили на исламске споменике и руше свуда стару исламску архитектуру проглашавајући је анти-исламском. Тако су у Ђаковици срушили старе споменике.³⁵ Ако се на Западу све то зна, поставља се питање колико су му намере поштене када здушно стоји иза пројекта косовске независности, знајући да се тамо руше све евро-америчке вредности.³⁶

За сам крај може се поставити питање каква је судбина намењена српској културној баштини на КиМ? Одговор је више него јасан. Ако се прети исламским споменицима који су рађени према ханефијским критеријумима за време Османлија, онда је јасно шта чека српске споменике културе. Сви споменици ће бити уништени и ништа их не може спасити ако на КиМ остане албанска власт. Исто тако ће бити разорене и све српске енклаве које се налазе под управом новопризнате државе Косово. То значи да су све паре које су даване за одржавање српске заједнице на КиМ биле бачене кроз прозор. Јер ће Срби отуда бити протерани. Погледајмо шта се дешава у исламском свету. Сада се чисте последње енклаве у Ираку, у Сирији ако Асад падне биће исто. А слична судбина чека и Копте у Египту. Због свега тога у свету многи озбиљни људи постављају питање основаности независности Космета.³⁷ Нажалост у Србији нема спремности да се о томе говори. Својевремено је аутору ових редова бивши министар за КиМ Слободан Самарџић у маниру свих осталих рекао, како се у покрајини ради о национализму и да са исламом то нема везе. А и кад би имало, да би покварило наше односе са исламским светом, кад бисмо о томе говорили.

Прво, наши односи са исламским светом су сасвим добри с обзиром на постајање Републике Српске. Све исламске земље желе престанак постојања Републике Српске и унитарну БиХ. Друго, све важне исламске земље ионако подржавају независно Косово. Признала га је најважнија Саудијска Арабија, најважнија арапска земља Египат, УАЕ са

Ditore, 15.11.2005. <http://www.islamicpluralism.org/896/danger-wahhabis-on-the-march-in-the-albanian-lands>, (Доступно 18.5.2013)

35 <http://www.cafedost.com/bbs/discussion.cgi?forum=2&discussion=576>

36 Gregory R. Copley, „The Road to Peace in the Balkans is Paved with Bad Intentions“, *Политикологија религије*, 2/2007.

37 Gregory R. Copley, „Meeting the Burden of Statehoods: Is Kosovo Ready“, *Политикологија религије*, бр. 1/2007.

којима развијамо јаке привредне везе³⁸, исламска нуклеарна сила Пакистан и још двадесетак земаља чланица ОИС (Организације исламске сарадње). Једина важна земља исламског света која то није учинила јесте Иран. Кад кажемо важна мислимо важна у смислу да се наглашеније бори за исламске идеале. Јер Индонезија је важна због својих габарита, али она као исламска земља није много истакнута у борби за исламски имиџ. Са друге стране Иран је све време подржавао и подржава исламизацију Космета. А то што га не признаје, није зато што Иранци не знају да се ради о муслиманима, него због тога што признање повлачи могућност да сутра неко призна евентуално бунтовне делове те земље.

И посебно важно. Када би се сутра поставило питање отцепљења Прешева, Бујановца и Медвеђе и присаједињење Космету или право на отцепљење Рашке области и прикључење муслиманској Босни, све ове земље би признале ове акте. Исто тако би доносили инвестиције, као што је дошао Етихад, ако од тога имају профит. Чак и кад би се поставио, сада незамислив захтев о екстериторијалности београдске цамије и то би признали. То је тако и то је, са исламске тачке, сасвим логично. Јер се ради о земљама које воле своју религију и боре се за њу. И то је сасвим легитимно и природно са тачке гледишта ислама. А то, што се такозване хришћанске земље понашају друкчије и против својих природних интереса, за то нису криви муслимани. Њима је то само доказ, да је једина истинска вера ислам. То је за муслимане знак да је само њихова вера исправна, јер се иначе то не би дешавало. Зато што се све збива по божјој вољи, дубоко верују муслимани. Дакле муслимани се уопште не би љутили кад би проблем био представљен као у овом тексту. Само са једном разликом. Нису се албански муслимани побунили да би отели Србима земљу. Јер цела планета припада Алаху. Он је даје људима, али морају за узврат да живе по његовим законима. Ако Срби то не желе, онда се Албанци муслимани отцепљују од такве Србије да би спасили своју душу. Србима при томе

38 Уосталом УАЕ који су довели Етихад спадају и у највеће донаторе независног Косова. Према писању приштинског листа „Зери” УАЕ је за шест месеци 2012. године на Косово послао преко 25 милиона евра., око 2,7 милиона дошло је из Кувајта, око 900.000 из Катара и око 600.000 из Саудијске Арабије. Овде наведено према *Политика*, 24.8.2013, стр. 6

нуде да се поново уједине, али под заставом Алаха. Ако Срби то неће, то је њихов избор, у овом тренутку. Али сутра ће муслимани доћи и код њих, али не да их тлаче него да их извуку из греха и обезбеде им рајско блаженство.³⁹

Литература

Arabia, The Islamic World Review, Islamic press Agency office, Crown house, Crownelane East Burnham, N.R Slough Buck, England.

Борба, Београд.

Viron Кока, «L'Ideologie reactionnaire du clerge dans l'annees 30 du XX siècle», *Studia Albanica*, br. 1/1969, Tirana.

Вук Стеф. Карацић, *Етнографски списи*, Просвета, Београд, 1972.

Gregory R. Copley, «The Road to Peace in the Balkans is Paved with Bad Intentions», *Политикологија религије*, бр. 2/2007.

Gregory R. Copley, «Meeting the Burden of Statehoods: Is Kosovo Ready», *Политикологија религије*, бр. 1/2007.

39 Посебно је важно да та аргументација једино може да прође код Американаца од којих тражимо подршку за проблем КиМ, а ми користимо супротну причу о антирелигиозном карактеру албанског сецесионизма. А она окреће Вашингтон на албанску страну. Аутор ових редова је више пута службено боравио у САД и учествовао у преговорима на веома високом нивоу. Тамо смо били у својству саветника за спољну политику доскорашњег владике Рашко-призренског, Артемија. На састанку у Хадсон институту садашњи директор те, једне од најважнијих америчких тинк-танк институција, Кен Венштајн је рекао тадашњем владици да једино аргументација о исламском карактеру албанског сецесионизма може да преокрене америчку политику у корист Срба. Али наш МИП није кадровски опремљен за ту причу. Јер његови кадрови исто као и политичари знају да причају само причу о националистичком карактеру проблема КиМ, који само још више учвршћује САД у уверењу да треба подржавати независност Косова. Дакле цела држава и МИП раде у прилог Албанаца. Нормално ненамерно. Да би се стање преокренуло потребно је за целокупан састав МИП држати курсеве из политикологије религије, која једино може да оформи кадрове способне да делују у правом смеру.

- Драган Новаковић, „Исламска заједница у функцији остваривања албанских националних интереса“, *Политикологија религије*, бр. 1/2007.
- Дуга, Београд.
- Жорж Корм, *Мултиконфесионалне заједнице*, Свјетлост, Сарајево, 1977.
- Zekeria Idrizi, “Danger! ‘Wahhabis’ on the march in the Albanian lands”, *Koha Ditore*, 15.11.2005. Приштина. <http://www.islamicpluralism.org/896/danger-wahhabis-on-the-march-in-the-albanian-lands>, (Доступно 18.5.2013)
- Јован Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље 16-19 века*, Београд, 1950.
- Xavier Bougarel et Nathalie Clayer, *Le Nouvel Islam balkanique: Les musulmans, acteurs du post-communisme 1990-2000*, Paris, 2001.
- М. Маровић, „Корени национализма у Албанској партији рада и њена опседнутост југословенским синдромом“, *Идеје*, 5-6/1987. Београд.
- Мирољуб Јевтић, „Political Science and Religion“, *Политикологија религије*, бр. 1/2007.
- Мирољуб Јевтић, *Албанско питање и религија*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2011.
- Мирољуб Јевтић, *Проблеми политикологије религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2012.
- Мирољуб Јевтић, *Шиптари и ислам*, Графомотајица, Прњавор, 1995.
- Муслимански глас*, Сарајево.
- НИИ, Београд.
- Оливер Потежица, „Вахабити придошлице на Балкану“, *Политикологија религије*, бр. 1/2007.
- Политика*, Београд.
- Rene Pinon, *L'Europe et la jeune Turquie*, Paris, 1911.
- Синан Хасани, *Косово, истине и заблуде*, Загреб, 1986.
- Stefanak Pollo, Arben Puto, *Histoire d' Albanie des origines à nos jours*, Roanne, 1974.

Studies on Kosova, ed. Arshi Pipa et Sami Repishti, Boulder east European monographs, Columbia University Press, New York, 1984.

2005 *The New York Times Almanac*.

Miroљub Jevtic

*ISLAMIC ESSENCE OF ALBANIAN
SECESSIONISM AND CULTURAL
HERITAGE OF THE SERBS*

Resume

Albanian secessionism that threatens the Serbian cultural heritage in Kosovo is in its essence ideologically Islamic. Having in mind, that dogmatically, Islam requires inequality of non-Muslims, the Serbian cultural heritage in Kosovo, as Christian, is attacked. In Serbian science and politics, the fact that Islam lies behind Albanian secessionism, is completely neglected. The problem of Albanian secessionism is presented as a secular and antireligious activity, which is incorrect. Because of that Serbian public do not understand which fate awaits the Serbian heritage in Kosovo. Everywhere in the Islamic environment, non-Muslim enclaves have failed to survive and slowly disappear. Albanian problem was always Islamic, but now, turned into anti-Albanian, to the extent that the Albanian question presents itself as secular. Thus it is clear which future may awaits the Serbian cultural heritage and community into independent Kosovo.

Keywords: Serbian cultural heritage, Albanian secessionism, Islamic essence, threats, Politology of religion

Овај рад је примљен 8. јула 2013. године а прихваћен за штампу на састанку редакције 2. септембра 2013. године.